

Література:

1. Зеер Э. Ф. Психология профессий : учеб. пособ. для студ. вузов / Э. Ф. Зеер. – 2-е изд., перераб., доп. – М. : Академ. проект ; Екатеринбург : Деловая кн., 2003. – 336 с.
2. Панченко В. Проблема професійного самовизначення учнівської молоді у працях Г. Костюка / В. Панченко // Педагогіка і психологія професійної освіти. - 2000. - № 2. - С. 236-244.
3. Пряжникова Е.Ю. Профорієнтація: учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений / Е.Ю.Пряжникова, Н.С.Пряжников. – 3-е изд. – М.: Издательский центр «Академия», 2007. – 496 с.

УДК 37.015.312:159.92

*Барчі Беата Василівна
Юхта Юліанна Василівна
Мукачівський державний університет,
м. Мукачево, Україна*

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ХАРАКТЕРУ ОСОБИСТОСТІ

Характер розвивається і формується протягом усього індивідуального життєвого шляху людини під впливом різних умов. Особливий вплив на розвиток рис характеру роблять процес виховання і активна діяльність людини, праця і робота, соціум і міжособистісні контакти, особистісна спрямованість та позиція. Але до такого висновку вчені прийшли не відразу, адже досить тривалий час вважалося, що на розвиток характеру людини впливає лише його вроджені особливості.

Спроби побудови типології характерів неодноразово робилися протягом всієї історії психології. Однією з найбільш відомих і ранніх з них з'явилася та, яка ще на початку 20 століття була запропонована німецьким психіатром і психологом Е. Кречмер, а також нашим співвітчизником В.М. Бехтерева. Пізніше аналогічну спробу зробили психологи П.Б. Ганнушкіна, М. Фрамер, О.В. Кербіков, У. Шелдон, ще пізніше - Е. Фромм, К. Леонград, Г.К. Ушаков, А.Є. Личко і інші вчені [1]. Усі типології людських характерів виходили з ряду ідей. Основні з них: характер людини формується досить рано в онтогенезі і протягом решти його життя проявляє себе як більш-менш стійкий; ті сполучення особистісних рис, які входять в характер людини, не є випадковими. Вони утворюють чітко помітні, що дозволяють виявляти і будувати типологію характерів; велика частина людей відповідно до цієї типологією може бути розділена на групи.

Характер не є застиглим утворенням, він формується на всьому життєвому шляху людини. Характерними можна вважати не всі особливості людини, а тільки істотні і стійкі. Вирішальним для розуміння характеру є взаємини між суспільно і особистісно-значимими для людини цінностями. У кожному суспільстві існують свої найважливіші й істотні задачі. Саме на них

формується і перевіряється характер людей. Тому поняття "характер" відноситься в більшому ступені до відношення цих об'єктивно існуючих задач. Тому характер - це не просто кожний прояв твердості, завзятості (формальна завзятість може бути просто упертістю), а спрямованість на суспільно значиму діяльність. Саме спрямованість особистості лежить в основі єдності, цілісності, сили характеру.

Володіння цілями життя - головна умова утворення характеру. Безхарактерній людині властива відсутність чи розкиданість цілей. Однак характер і спрямованість особистості - це не одне і те ж, добродушним і веселим може бути як порядна, високоморальна людина, так і людина з низькими, нечистоплотними помислами.

Спрямованість особистості накладає величезний відбиток на всю поведінку людини. І хоча поведінка визначається не одним спонуканням, а цілісною системою відносин, у цій системі завжди щось висувається на перший план, домінуючи в ній, додаючи характеру людини своєрідний колорит.

У характері, що сформувався, ведучим компонентом є система переконання. Переконаність визначає довгострокову спрямованість поведінки людини, його непохитність у досягненні поставлених цілей, впевненість у справедливості і важливості справи, що він виконує.

Визначальну роль у формуванні характеру грає ставлення людини до суспільства, до людей. Характер людини не може бути розкритий і зрозумілий поза колективом, без обліку його прихильностей у формі товариства, дружби, любові і т. д.

Характер нерідко порівнюють з темпераментом, а в деяких випадках і підміняють ці поняття один одним. У науці серед пануючих поглядів на взаємини характеру і темпераменту можна виділити чотири основних: ототожнення характеру і темпераменту (Е. Кречмер, А. Ружицький); протиставлення характеру і темпераменту, підкреслення антагонізму між ними (П. Вікторов, В. Віреніус); визнання темпераменту елементом характеру, його ядром, незмінною частиною (С. Л. Рубінштейн, С. Городецький); визнання темпераменту природною основою характеру (Л. С. Виготський, Б. Г. Ананьєв) [2].

Виходячи з матеріалістичного розуміння людських явищ, слід зазначити, що загальним для характеру і темпераменту, є залежність від фізіологічних особливостей людини. Формування характеру істотно залежить від властивостей темпераменту, більш тісно зв'язаного з властивостями нервової системи. Крім того, риси характеру виникають тоді, коду темперамент уже досить розвинутий. Характер розвивається на основі, на базі темпераменту.

Однак темперамент не визначає характер. У людей з однаковими властивостями темпераменту може бути зовсім різний характер. Особливості темпераменту можуть чи сприяти протидіяти формуванню тих чи інших рис характеру.

Особливості характеру тісно зв'язані з інтересами людини при тій умові, що ці інтереси стійкі і глибокі. Поверховість і нестійкість інтересів нерідко сполучені з великою копіювальністю, з недоліком самостійності і цілісності.

особистості людини. І, навпаки, глибина і змістовність інтересів свідчать про цілеспрямованість, наполегливість особистості. Подібність інтересів не припускає аналогічних особливостей характеру. Так, серед раціоналізаторів можна знайти людей веселих і смутних, скромних і нав'язливих, егоїстів і альтруїстів [3].

Головна особливість характеру як психічного феномену полягає в тому, що він завжди виявляється в діяльності, у ставленні людини до навколишнього його дійсності і людям. Характер є прижиттєвим утворенням і може трансформуватися протягом всього життя. Формування характеру тісно пов'язано з думками, почуттями і прагненнями людини. Тому в міру того як формується певний устрій життя людини, формується і його характер.

Література:

1. Леонгард К. Акцентуированные личности / К. Леонгард. – Ростов-на-Дону : Феникс, 2000. – 316 с.
2. Норакидзе В.Г. Методи исследования характера / В.Г. Норакидзе . – К.: Рад.шк., 1968.
3. Психология индивидуальных различий: Тексти.- М.-изд-во МГУ, 1982.

УДК 159.954-053.9

Барчій Магдалина Степанівна
Мукачівський державний університет
м. Мукачево, Україна

ДО ПРОБЛЕМИ ТВОРЧОЇ АКТИВНОСТІ ЛЮДЕЙ ПОХИЛОГО ВІКУ

Демографічна тенденція постаріння населення й зростання тривалості життя в розвинених країнах гостро ставить питання про пошуки глобальних світових стратегій розробки програм розвитку особистості людей похилого віку, реалізації особистісного потенціалу, професійного і життєвого досвіду, соціальної й творчої активності.

Актуальність теми дослідження пов'язано з сучасними уявленнями про безперервність процесу розвитку особистості впродовж життя [4], особистісно-професійного саморозвитку людини, розвитку здатності навчатися, професійно вдосконалюватися протягом усього життя [3; 4]. Інтерес до даної проблеми обумовлений збільшенням тривалості життя та демографічного старіння населення, яке привело світове співтовариство до пошуків глобальних стратегій оптимізації свого шляху з окремою розробкою програм розвитку особистості літніх людей.

Питання розвитку в похилому віці досліджували багато вчених (Л. Анциферова, М. Єрмолаєва, Г. Крайг, О. Краснова, А. Лідерс, І. Малкіна-Пих та ін.). Останні розробки в цьому напрямку (О. Березіна, Н. Єрмак, В. Наумова та ін.) розкривають питання творчого потенціалу літньої людини та її життєвих ресурсів.

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>